

LBRIS

We know
books
G. GRUIȚĂ

Gramatică normativă

77 de întrebări ♦ 77 de răspunsuri

EDIȚIA A VIII-A

Editura Paralela 45

CUPRINS

<i>Prefață la ediția a IV-a</i>	13
<i>Prefață la ediția I</i>	15

Capitolul I **VERBUL**

1. Cartea <i>va apare</i> în curând sau Cartea <i>va apărea</i> în curând?	19
2. Campania care <i>precedă</i> alegerile este decisivă sau Campania care <i>precede</i> alegerile este decisivă?	23
3. Cui <i>i se datoresc</i> aceste rezultate sau Cui <i>i se datorează</i> aceste rezultate?	26
4. Lichidele <i>se evaporă</i> sau Lichidele <i>se evaporează</i> ?	28
5. Speranțele noastre <i>se năruie</i> sau Speranțele noastre <i>se năruiesc</i> ?	31
6. <i>Trebuie</i> luate măsuri urgente sau <i>Trebuiesc</i> luate măsuri urgente?	33
7. Cartea <i>merită citită</i> sau Cartea <i>merită să fie citită</i> ?	37
8. <i>Nu merită</i> să cumperi așa ceva sau <i>Nu se merită</i> să cumperi așa ceva?	41
9. Eu <i>continui</i> cursa sau Eu <i>continuu</i> cursa?	42
10. Ei <i>nu vreau</i> nimic sau Ei <i>nu vor</i> nimic?	44
11. Ei <i>o să meargă</i> sau Ei <i>or să meargă</i> ?	45
12. <i>Trebuie să aibă</i> răbdare sau <i>Trebuie să aibe</i> răbdare?	46

13. A venit fără să fi scris sau <i>telefonat</i> înainte sau A venit fără să fi scris sau <i>să fi telefonat</i> înainte?	48
14. <i>Avem a face</i> cu un impostor sau <i>Avem de-a face</i> cu un impostor?	49
15. Stăm bine în ceea ce <i>privește</i> rezultatele sportive sau Stăm bine în ceea ce <i>privesc</i> rezultatele sportive?	50
16. <i>Dat fiind</i> noile condiții de lucru, avem rezultate mai bune sau <i>Date fiind</i> noile condiții de lucru, avem rezultate mai bune?	52
17. Autobuzul era plin de călători. Majoritatea <i>stătea</i> în picioare sau Majoritatea <i>stăteau</i> în picioare?	53
18. O mulțime de tineri <i>se îndrepta</i> spre stadion sau O mulțime de tineri <i>se îndreptau</i> spre stadion?	57
19. Unii dintre noi <i>vom pleca</i> mâine sau Unii dintre noi <i>vor pleca</i> mâine?	60
20. <i>București este</i> capitala țării, <i>Bucureștiul este</i> capitala țării sau <i>Bucureștii sunt</i> capitala țării?	62
21. Acest fel de oameni <i>reușesc</i> în viață sau Acest fel de oameni <i>reușește</i> în viață?	65
22. Oricare dintre liderii noștri politici <i>pot fi contestați</i> sau Oricare dintre liderii noștri politici <i>poate fi contestat</i> ?	67
23. Subsemnatul <i>n-am făcut parte</i> din comisie sau Subsemnatul <i>n-a făcut parte</i> din comisie?	69
24. Aceasta a fost una dintre ideile care <i>s-a impus</i> după revoluție sau Aceasta a fost una dintre ideile care <i>s-au</i> <i>impus</i> după revoluție?	70
25. Ca unul care <i>cunosc</i> situația, dezaprob aceste măsuri sau Ca unul care <i>cunoaște</i> situația, dezaprob aceste măsuri?	71
26. Cine <i>are</i> de pierdut, patronii sau salariații sau Cine <i>au</i> de pierdut, patronii sau salariații?	72
27. Cauza plecării mele <i>a fost</i> intrigile colegilor sau Cauza plecării mele <i>au fost</i> intrigile colegilor?	73
28. Nici mama, nici tata <i>n-a plecat</i> sau Nici mama, nici tata <i>n-au plecat</i> ?	75

29. Curajul, îndrăzneala, aplombul lui *s-a transmis* întregii echipe sau Curajul, îndrăzneala, aplombul lui *s-au transmis* întregii echipe? 78
30. *Limba franceză și limba română sunt înrudite* sau *Limbile franceză și română sunt înrudite*? 81
31. *A fost odată un moș și o babă* sau *Au fost odată un moș și o babă*? 83
32. Culesul și căratul porumbului *s-a terminat* sau Culesul și căratul porumbului *s-au terminat*? 85
33. *Îmi place sportul și muzica* sau *Îmi plac sportul și muzica*? 87
34. Prea multă ură și dezbinare *s-a manifestat* în ultima perioadă sau Prea multă ură și dezbinare *s-au manifestat* în ultima perioadă? 88
35. Ion, ca și Maria, *a refuzat* premiul acordat sau Ion, ca și Maria, *au refuzat* premiul acordat? 89

Capitolul II SUBSTANTIVUL, ARTICOLUL, ADJECTIVUL

36. Maria este *avocat* sau Maria este *avocată*? 93
37. Vin *rândunicile* sau Vin *rândunelele*? 96
38. Avem nevoie de *acumulatori* sau Avem nevoie de *acumulateoare*? 99
39. *Și-a construit o casă cu trei nivele* sau *Și-a construit o casă cu trei niveluri*? 102
40. Au fost propuse noi *itinerarii* europene sau Au fost propuse noi *itinerare* europene? 104
41. Au apărut două *cotidiene* de mare tiraj sau Au apărut două *cotidiane* de mare tiraj? 106
42. Mâncăm tarte cu *căpșune* sau Mâncăm tarte cu *căpșuni*? 108
43. Era încovoiat ca o *secere* sau Era încovoiat ca o *seceră*? 112

44. *Greierile* și furnica au devenit personaje de fabulă sau
Greierul și furnica au devenit personaje de fabulă? 113
45. A șutat *Rotáriu* sau
A șutat *Rotaríu*? 115
46. Răspunde elevul *Ionescu Radu* sau
Răspunde elevul *Radu Ionescu*? 117
47. Mulțumim *mass-media* locale pentru ajutor sau
Mulțumim *mass-mediei* locale pentru ajutor? 119
48. Comandăm *friptură de vită înăbușită* sau
Comandăm *friptură înăbușită de vită*? 122
49. *Din punct de vedere* al efectelor economice, măsura
luată a reprezentat un eșec sau *Din punctul de vedere*
al efectelor economice, măsura luată a reprezentat
un eșec? 123
50. Mergem la *Vișeu de Sus* sau
Mergem la *Vișeul de Sus*? 124
51. Vorbește *inginer* Ion Popescu sau
Vorbește *inginerul* Ion Popescu? 127
52. *Întreg* stadionul aplaudă sau
Întregul stadion aplaudă? 128
53. Planurile de restructurare *ale* guvernului nu s-au aplicat
sau Planurile de restructurare *a* guvernului nu s-au
aplicat? 129
54. Un coleg și o colegă *a* fiului meu au plecat în excursie
sau Un coleg și o colegă *ai* fiului meu au plecat
în excursie? 131
55. Aceasta este o acțiune *a căru*i efect nu se cunoaște încă
sau Aceasta este o acțiune *al cărei* efect nu se cunoaște
încă? 133
56. Ne adresăm ministrului *cel* nou sau
Ne adresăm ministrului *celui* nou? 134
57. Avea o memorie și o inteligență *remarcabilă* sau
Avea o memorie și o inteligență *remarcabile*? 135
58. Filmul își datorează succesul acțiunii sale *pline* de
neprevăzut sau Filmul își datorează succesul acțiunii
sale *plină* de neprevăzut? 137

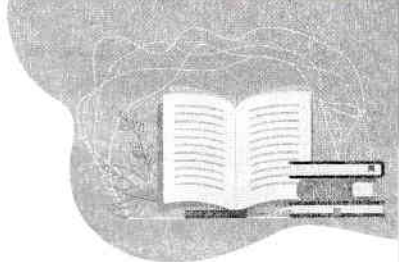
Capitolul III PRONUMELE, NUMERALUL

59. Ne întâlnim la sfârșitul anului *acesta* sau
Ne întâlnim la sfârșitul anului *acestuia*? 139
60. Am greșit *însăși prin atitudinea noastră* sau
Am greșit *prin însăși atitudinea noastră*? 141
61. Cartea *care* o citesc acum este excelentă sau
Cartea *pe care* o citesc acum este excelentă? 144
62. I-am scris unei nepoate *a mele* sau
I-am scris unei nepoate *ale mele*?
I-am scris unei nepoate *de-a mele* sau
I-am scris unei nepoate *de-ale mele*? 145
63. Această melodie *v-o* dedic *dumneavoastră* sau
Această melodie *vi-o* dedic *dumneavoastră*? 147
64. Locuim la etajul *trei* sau
Locuim la etajul *al treilea*? 148
65. Ne întâlnim la *ora 17* sau
Ne întâlnim la *orele 17*? 152
66. *Cele patru milioane* de lei nu ajung sau
Cei patru milioane de lei nu ajung? 154
67. Călătorim în vagoane de clasa *întâi* sau
Călătorim în vagoane de clasa *întâia*? 158
68. Mai sunt *paisprezece* zile până la vacanță sau
Mai sunt *patrusprezece* zile până la vacanță? 160

Capitolul IV ADVERBUL, PREPOZIȚIA, CONJUNCȚIA

69. Intrarea nu este permisă *decât* cu invitație specială sau
Intrarea nu este permisă *decât numai* cu invitație specială? 163
70. Acum suntem mai tari ca *niciodată* sau
Acum suntem mai tari ca *oricând*? 164
71. Nu mă *mai doare* capul sau
Nu *mai* mă *doare* capul? 166
72. Bem un pahar *de* lapte sau
Bem un pahar *cu* lapte? 167
73. L-am apărat *ca* coleg sau
L-am apărat *ca și* coleg? 169

74. Lucrurile se vor aranja <i>în funcție de</i> posibilități sau Lucrurile se vor aranja <i>funcție de</i> posibilități?	171
75. A reușit datorită talentului excepțional și <i>a muncii</i> sale perseverente sau A reușit datorită talentului excepțional și <i>muncii</i> sale perseverente?	172
76. Am fost acuzat de extremism; <i>or</i> , mie îmi repugnă orice exces sau Am fost acuzat de extremism, <i>ori</i> mie îmi repugnă orice exces?	173
77. Nu e bine <i>ca să</i> ascundem adevărul sau Nu e bine <i>să</i> ascundem adevărul?	174
<i>Ecouri critice la edițiile anterioare</i>	177

Capitolul I

VERBUL

I. Cartea va *apare* în curând sau **Cartea va apărea** în curând?

Verbul subliniat din titlu aparține conjugării a II-a (cu infinitivul în *-ea*), de aceea formularea corectă este cea de pe locul secund (*Cartea va apărea în curând*). Este adevărat însă că foarte mulți vorbitori – și nu dintre cei cu un slab nivel de instrucție – apelează astăzi la varianta în *-e* (*va apare*), cu sufix infinitival specific conjugării a III-a.

Frecvența abaterii de la normă, sesizabilă și la alte verbe care aparțin aceluiași tip flexionar, arată că avem de-a face cu un fenomen lingvistic mai amplu, care merită să fie cunoscut. Este vorba de tendința unor verbe de a părăsi clasa flexionară a conjugării a II-a, trecând la conjugarea a III-a. Întrucât conjugarea a II-a este foarte slab reprezentată în limba română actuală (aproximativ 25 de verbe active), se pune chiar întrebarea asupra șanselor de supraviețuire a acesteia într-o perspectivă mai mult sau mai puțin îndepărtată. În mod implicit, este pusă în discuție și autoritatea/legitimitatea normei pe care am invocat-o în soluționarea cazului exemplificat în titlu.

1. Destinul verbelor de conjugarea a II-a poate fi aproximat numai în urma examinării acestor verbe, individual sau pe grupuri mai restrânse. Înainte însă de acest demers, facem câteva precizări lexico-gramaticale cu caracter mai general.

Toate verbele conjugării a II-a sunt de origine romanică. Unele au fost moștenite direct din latină: *a avea, a bea, a cădea, a durea, a încăpea, a părea, a plăcea, a putea, a scădea, a șede, a tăcea, a vedea, a vrea, a zăcea*. Altele sunt apariții târzii, rezultate din calchieră, totală sau parțială, a unor modele neoromanice: *a apărea, a compărea, a se complăcea, a decădea, a dispărea, a displăcea, a întrevedea, a prevedea, a reapărea, a recădea, a revedea*.

Având în vedere că neologismele de mai sus au intrat în limbă în ultimii 150-200 de ani, putem afirma că, mai mult de un mileniu, această clasă flexionară (conjugarea a II-a) a fost total neproductivă, în ciuda multor influențe lexicale pe care le-a suportat limba română în acest vast interval de timp. Încadrarea morfologică a neologismelor verbale amintite, la conjugarea a II-a, ca derivate ale verbelor *a cădea*, *a părea*, *a plăcea*, *a vedea*, nu numai că nu a dus la fortificarea unui model flexionar fragil, dar l-a slăbit și mai tare. Migrând ulterior spre conjugarea a III-a, noile achiziții au atras după ele și verbele-bază.

2. Orientarea acestor verbe spre conjugarea a III-a, care cuprinde cam 250-300 de verbe, și nu spre celelalte două, mult mai bine reprezentate cantitativ (conj. I, aproximativ 2500; conj. a IV-a, aproximativ 3000 de verbe), se explică prin asemănarea foarte mare dintre modelele flexionare ale conjugărilor a II-a și a III-a. În esență, diferența dintre ele se poate reduce la *plasarea accentului*, manifestată la următoarele forme:

a) Infinitivul prezent are accentul pe silaba penultimă, la verbele de conjugarea a III-a (*a înțelege*, *a merge*, *a pricepe* etc.), iar la cele de conjugarea a II-a accentul cade pe silaba ultimă (*a avea*, *a putea*, *a dura* etc.). Această diferență de accent este mai importantă decât opoziția afixală (*-ea*), care poate fi neutralizată. De exemplu, forma regională *a vedé*, cu un *e* deschis în final, accentuat, se încadrează tot la conjugarea a II-a, ca *a vedea*, formă literară; în schimb, *a ține* și *a ținé* (cu *e* deschis) prin diferență de accent, sunt repartizate la conjugări diferite.

b) Indicativul prezent (persoanele I și a II-a plural) are radicalul accentuat când verbul este de conjugarea a III-a (*mérgem*, *mérgeți*); la verbele de conjugarea a II-a, accentul cade, obligatoriu, pe flectiv (*putém*, *putéți*).

Desigur, pentru a realiza o imagine absolut exactă a deosebirilor dintre cele două conjugări, trebuie să avem în vedere, pe lângă formele menționate mai sus, timpurile și modurile compuse, în a căror structură apare infinitivul (indicativul prezent, condiționalul-optativ prezent, imperativul negativ singular). De asemenea, trebuie să ținem cont că formele de persoanele I și a II-a plural, de la indicativul prezent, se repetă întocmai la persoanele respective de la conjunctiv prezent, de la viitorul construit cu conjunctivul și de la imperativul plural (persoana a II-a). În rest, cum afirmam anterior, cele două paradigme (conjugarea a III-a – conjugarea a II-a) sunt identice, fapt care facilitează trecerea de la o clasă la alta (în realitate, de la cea mai slabă cantitativ, mai neproductivă, la cea mai puternică).

Trecerea de la conjugarea a II-a la conjugarea a III-a se face în două etape: (1) modificarea infinitivului (și a formelor compuse cu acesta) și (2) modificarea indicativului prezent, persoanele I și a II-a plural (și a formelor

identice cu ele). Din această cauză, procesul cunoaște și o fază intermediară, de flexiune mixtă. De pildă, un verb ca *a apărea* se află acum în această fază: se spune frecvent *va apare, ar apare* (după conjugarea a III-a), dar *apărém, apărăți* (după conjugarea a II-a). Firește, un verb își schimbă statutul morfologic numai după ce a străbătut toate etapele, cum s-a întâmplat cu *a rămânea, a ținea, a umplea*, care, astăzi, în toate lucrările descriptive, explicative sau normative sunt trecute ca verbe de conjugarea a III-a (*rămânem, ținem, umplem*).

3. Ținând seama de cele arătate până aici, putem examina situația principalelor verbe care aparțin conjugării a II-a și putem încerca o prognoză privind „atașamentul” acestora la tipul flexionar respectiv.

a) Verbele *a avea, a lua, a dura, a putea, a șede* și *a vrea* au o poziție foarte bine consolidată și nu manifestă tendința de părăsire a conjugării a II-a. Cauzele acestei stabilități nu sunt identice pentru toate cele 6 verbe amintite. De exemplu, *a bea* și *a vrea* nu se vor putea încadra niciodată la conjugarea a III-a, deoarece, fiind monosilabice, nu pot respecta regula accentului pe silaba penultimă, regulă fermă, obligatorie la infinitivul acestei conjugări.

În cazul lui *a avea*, frecvența sa extrem de mare (ca verb predicativ, auxiliar morfologic, semiauxiliar de modalitate) face imposibilă apariția unor modificări prin analogie, indiferent de forța de atracție a unui alt model flexionar. Într-o situație aproape similară se află verbul *a putea* (frecvență mare, valori multiple, plus motive de eufonie). Mai greu de explicat este „atașamentul” celorlalte două verbe (*a dura, a șede*), de aceea ne mulțumim doar să-l consemnăm, ca simplă stare de fapt.

b) Verbele *a încăpea, a scădea, a tăcea* și *a zăcea* cochetează intens cu modelul flexionar al conjugării a III-a. Cele mai avansate sunt *a încăpea* și *a zăcea*. Pentru cel dintâi, explicația avansului ar putea-o constitui structura sa trisilabică. Este singurul verb de conjugarea a II-a, dintre cele moștenite din latină, care are o asemenea dimensiune, dacă ținem seama că *a rămânea*, tot trisilabic, a trecut deja la conjugarea a III-a (*a rămâne*). La *a zăcea* s-ar putea găsi o explicație prin „uitarea modelului”, datorită frecvenței sale mai reduse. Oricum, nici acestea (*a încăpea, a zăcea*), nici celelalte două (*a scădea, a tăcea*) nu au depășit etapa I a tranziției (modificarea infinitivului). Formulări ca *ar mai încape, va scade, ar tot zace, n-ar mai tace* (în loc de *ar mai încăpea, va scădea, ar tot zăcea, n-ar mai tăcea*) pot fi frecvent reperate în româna actuală, dar *încăpem, scădem, tăcem, zăcem* (pentru *încăpém, scădém, tăcém, zăcém*) nu apar decât cu totul izolat.

c) Verbele-bază (*a cădea, a plăcea, a părea* și *a vedea*) sunt atrase spre conjugarea a III-a prin derivatele lor. Vom explica mai jos mecanismul acestei

deplasări. Deocamdată, menționăm că *a plăcea* și *a părea* sunt destul de frecvent utilizate cu forme modificate, de conjugarea a III-a: *nu mi-ar place*, *nu mi-ar pare rău* (în loc de *nu mi-ar plăcea*, *nu mi-ar părea rău*).

d) Setul de neologisme obținute prin calchiere derivativă și încadrate la conjugarea a II-a (*a decădea*, *a displăcea*, *a se complăcea*, *a apărea*, *a compărea*, *a dispărea*, *a întrevedea*, *a prevedea*, *a recădea*, *a reapărea*, *a revedea*) nu s-a adaptat definitiv la rigorile flexionare ale clasei. Fiind în majoritate verbe cu structură trisilabică, nespecifică celei de a doua conjugări, adaptate oarecum forțat, ca derivate ale unor lexeme aparținând acestei clase, ele au manifestat de la început tendința de a părăsi neproductivul model flexionar oferit, atrăgând, cum am mai arătat, și verbele-bază spre conjugarea a III-a. Primul grup „evadat” îl constituie *a ținea* (devenit *a ține*) și „derivatele” sale: *a se abține*, *a aparține*, *a conține*, *a deține*, *a menține*, *a obține*, *a reține*, *a susține*. În stare foarte avansată se află neologismele adaptate după *a plăcea* (*a se complăcea*, *a displăcea*), care au depășit, considerăm noi, faza intermediară, a flexiunii mixte. Formele de infinitiv sau cele compuse cu infinitivul sunt, aproape în totalitate, orientate după modelul conjugării a III-a: *s-ar complăce*, *se va complăce*, *mi-ar displăce* (în loc de *s-ar complăcea*, *se va complăcea*, *mi-ar displăcea*, variante atestate tot mai rar în exprimarea curentă). În plus, la aceste verbe apare și indicativul prezent cu accent modificat: *ne complăcem*, *vă complăceți*, *nu-mi displăceți* etc., în locul formelor cu accent pe flectiv, după regula conjugării a II-a (*ne complăcém*, *vă complăcēți*, *nu-mi displăcēți*), forme desuete, ieșite din uz. În legătură cu cele două verbe (*a se complăcea/a se complăce* și *a displăcea/a displăce*), considerăm că lucrările normative ar trebui să valideze noua realitate lingvistică, renunțând la o normă pe care uzul a făcut-o anacronică.

Destul de avansate în evoluția lor spre conjugarea a III-a sunt și verbele din familia lui *a părea*. Timpurile formate cu infinitivul sunt frecvent atestate în noua variantă: *cartea va apare*, *va dispăre*, *el va compare* etc. Formele de indicativ prezent urmează regulile conjugării a II-a, cu accent pe flectiv: *apărém*, *dispărém*, *compărém* etc. Acesta este și motivul pentru care, deocamdată, dintre cele două variante din titlu, corectă este cea care se conformează conjugării a II-a (*Cartea va apărea în curând*).

Cam aceeași este situația verbelor *a decădea*, *a prevedea*, poate cu un ușor avans, deoarece la acestea se înregistrează, sporadic, și modificări specifice etapei a doua (*să decădem*, *să prevădem*). Ultimul verb, *a prevedea*, tinzând să devină *a prevăde*, a provocat deja o deplasare de accent și la substantivul *prevădere*, pronunțat de unii *prevădere/prevăderi*, contrar normei literare.

4. Procesul trecerii unor verbe de la conjugarea a II-a la conjugarea a III-a este o realitate a limbii române actuale. El se realizează treptat, prin „abateri” de la normă, pe care uzul le produce treptat.

În momentul în care un verb a parcurs toate etapele tranziției, acesta primește „oficial” (în gramatici, dicționare, îndreptare) un alt statut flexionar. Până atunci, „abaterile” amintite reprezintă, raportate la limba literară, greșeli de exprimare. Vorbitorii trebuie să știe că acest „haos lingvistic”, în care formele vechi și cele noi coexistă și care prepară saltul calitativ final, este tolerat numai în ocaziile nepretențioase de comunicare lingvistică, în situațiile care reclamă o riguroasă respectare a normelor limbii literare, aceste „inovații” trebuie evitate. O formulare cum ar fi *Cartea va apare în curând*, tolerată în româna colocvială, nepretențioasă, nu este recomandabilă într-o publicație care se respectă, într-o expunere la radio sau la televiziune, într-un discurs academic, parlamentar etc., unde, așa cum am mai precizat pe parcurs, este obligatorie varianta de conjugarea a II-a: *Cartea va apărea în curând*.

▮ **NOTA BENE!**

DOOM-2 păstrează întregul lot al verbelor de conjugarea a II-a în limitele acestui model flexionar. Nu se fac concesii nici pentru cele mai rebele devieri de la paradigma amintită (*a se complăcea, a displăcea*). În consecință, formele corecte ale acestor verbe rămân, în continuare, *m-aș complăcea, mi-ar displăcea, ne complăcem, vă displăcem* etc. (nu *m-aș complăce, mi-ar displăce, ne complăcem, vă displăcem* etc.).

2. Campania care precedă alegerile este decisivă sau Campania care precede alegerile este decisivă?

Unele verbe neologice au manifestat mari ezitări în perioada acomodării lor la sistemul morfologic al limbii române. Verbul subliniat în titlu, de pildă, a oscilat între conjugarea I (*a preceda*) și conjugarea a III-a (*a precede*), iar procesul de adaptare nu este încheiat nici astăzi.

Lucrările normative recomandă încadrarea la modelul flexionar al conjugării I (*a preceda*), ceea ce înseamnă că, dintre cele două variante date în titlu, numai prima este corectă:

Campania care precedă alegerile este decisivă.

Într-adevăr, examinând întreaga paradigmă a verbului în discuție, constatăm că atracția conjugării I a fost mai puternică, la marea majoritate a modurilor și timpurilor existente în sistem. De exemplu, participiul *precedat*

(de la *a preceda*) nu are concurent într-un eventual *preces* (de la *a precede*), în consecință, toate formele compuse în structura cărora intră participiul – și acestea nu sunt puține – vin să consolideze poziția lui *a preceda* (*a precedat, va fi precedat, să fi precedat, ar fi precedat, a fi precedat, de precedat*). Se adaugă întreaga diateză pasivă (*este precedat/ă, era precedat/ă* etc.). De asemenea, la imperfect, perfectul simplu și mai mult ca perfectul indicativului, se utilizează exclusiv formele lui *a preceda* (*preceda, precedă, precedase*).

Singurele locuri în care *a precede* îl concurează serios pe *a preceda* sunt:

- ♦ infinitivul prezent (și formele compuse în structura cărora intră infinitivul);
- ♦ prezentul indicativului și al conjunctivului.

a) Infinitivul prezent și formele compuse cu acesta oferă, prin urmare, variantele paralele:

Campania va preceda/va precede alegerile.

Campania ar preceda/ar precede alegerile etc.

Opțiunea gramaticii normative pentru prima variantă (*va preceda, ar preceda* etc.) se justifică prin alinierea la sistem, argumentată și de preponderența în uz a acestei forme.

b) În ceea ce privește prezentul indicativului, lucrurile sunt ceva mai complicate. Pentru o înțelegere exactă a acestei situații, recurgem la o prezentare paralelă a celor două paradigme, la timpurile menționate.

Indicativ prezent

<i>a preceda</i>	<i>a precede</i>
preced	preced
precezi	precezi
precedă	precede
precedăm	precedem
precedați	precedeți
precedă	preced

Conjunctiv prezent

<i>a preceda</i>	<i>a precede</i>
să preced	să preced
să precezi	să precezi
să precede	să precedă
să precedăm	să precedem
să precedați	să precedeți
să precede	să precedă

Compararea celor două paradigme, la timpurile indicate, arată că, de fapt, o reală concurență se manifestă numai la persoana a III-a, singular și plural. La persoanele I și a II-a singular, formele sunt identice. La persoanele I și a II-a plural, formele sunt diferite, dar cele de conjugarea I (*precedăm,*

precedați; să precedăm, să precedați) s-au impus, variantele de conjugarea a III-a (*precedem, precedeți, să precedem, să precedeți*) fiind în curs de abandonare.

Pentru persoana a III-a, limba literară a impus o soluție mixtă: la indicativ prezent a fost acceptată forma lui *a preceda* (*precedă*), iar la conjunctiv prezent, forma lui *a precede* (*să preceadă*). Această normă hibridă este unanim respectată la conjunctiv (*să preceadă*), dar este puternic contestată la indicativ prezent. Într-adevăr, foarte mulți vorbitori preferă formele *el/ea precede, ei/ele preced*, ignorând varianta recomandată (*el/ei precedă*). Așa stând lucrurile, se pune întrebarea dacă n-ar trebui „demixtată” flexiunea persoanei a III-a, admitându-se formele lui *a precede* și la indicativ prezent, nu numai la conjunctiv. Aceasta ar însemna o mică extindere a unei excepții deja existente, pentru că, în restul flexiunii, au învins, așa cum s-a văzut, formele lui *a preceda*. Uzul va decide asupra viitorului acestei norme. Deocamdată, corect este să spunem *campania/campaniile care precedă alegerile*, evitând formulările *campania care precede alegerile* sau *campaniile care preced alegerile*.

Observații:

1. Discuția de mai sus este valabilă și pentru *a succeda*, care se află exact în aceeași situație. În consecință, vom spune *evenimentul/evenimentele care succedă alegerile* (nu *evenimentul care succede alegerile*, nici *evenimentele care succed alegerile*).

2. Alte verbe neologice aparent similare (exemplu: *a accede*) au avut alt destin morfologic, încadrându-se hotărât la conjugarea a III-a (*el/ea accede; ei/ele acced* etc.), după modelul lui *a purcede*.

▶ **NOTA BENE!**

În cazul verbelor *a preceda* și *a succeda*, norma și uzul își păstrează deocamdată traseele paralele. *DOOM-2* și *GALR* recomandă formele *precedă* și *succedă*, urmărind alinierea totală la un model flexionar.

Acest obiectiv nu va fi ușor de realizat, având în vedere că rudele adjectivale (*precedent, precedentă, precedenți, precedente*) sau substantive (*un precedent – niște precedente*) trimit mai degrabă la *a precede* decât la *a preceda*.

Dintr-un motiv similar (*v. excedent*), nici *a exceda* nu se simte prea bine la conjugarea I, în *-ez*). Corect este *excedează*, dar *excede* nu s-a predat definitiv.

3. Cui i se datoresc aceste rezultate sau Cui i se datorează aceste rezultate?

Aici nu mai este vorba de un neologism, ci de un verb format pe teren românesc (de la *dator*), care a cunoscut o dublă încadrare flexionară: *a datora* (conjugarea I) și *a datori* (conjugarea a IV-a), generând forme paralele, cum sunt cele din titlu.

Cazul nu este singular, deoarece limba română cunoaște și alte verbe care oscilează între cele două modele flexionare. Ambele conjugări (I și a IV-a) sunt bine reprezentate cantitativ, dar forța lor de atracție este variabilă în timp. Conjugarea a IV-a a fost foarte productivă în perioada veche, a achizițiilor verbale de origine slavă, apoi maghiară, turcă, neogreacă. În româna contemporană, neologismele de origine romanică au consolidat poziția conjugării I, au transformat-o în modelul cel mai productiv, sporindu-i considerabil forța de atracție. Așa se explică și faptul că în cazul unor dublete, cum este și cel discutat aici, varianta de conjugarea I a obținut, de regulă, câștig de cauză. În momentul de față, se pot înregistra următoarele trei situații:

1. Limba literară acceptă numai varianta de conjugarea I, cea de conjugarea a IV-a fiind abandonată. Exemple:

a adăuga (nu *a adăugi*)
a aiura (nu *a aiuri*)

a gâdila (nu *a gâdili*)
a rezolva (nu *a rezolvi*)

Dintre formele respinse, au supraviețuit doar câteva participii adjectivizate (*adăugit*, *aiurit*) sau substantivele derivate de la asemenea forme (*rezolvitor*; exemplu: *lista rezolvitorilor de probleme*). Tot aici se poate încadra perechea *a curăța* – *a curăți*, cu primul termen reținut de limba literară, iar al doilea (*a curăți*) circulând doar cu statut de regionalism gramatical.

2. Ambele încadrări sunt admise, dar cu diferențieri semantice, funcționând, în fapt, ca două verbe diferite:

a înflora („a împodobi cu flori”) – *a înflori* („a face flori”);
a îndesa („a îngrămădi, a face compact”) – *a îndesi* („a înmulți, a face frecvent”).

3. Cele două forme se folosesc în variație liberă:

a împătura – *a împături*
a datora – *a datori*

Rezultă de aici și răspunsul la întrebarea din titlu: **ambele** sunt corecte.

Observații:

♦ Trebuie precizat că această variație liberă se limitează, în principal, la două timpuri: indicativ prezent și conjunctiv prezent. Celelalte forme ale lui *a datori* au cam dispărut din uz, inclusiv infinitivul și participiul, plus formele compuse construite cu acestea. A fost reținut doar *datorită*, dar ca prepoziție.

Chiar și la cele două timpuri menționate (prezent indicativ și prezent conjunctiv), active sunt mai ales formele de persoana a III-a ale lui *a datori*. Prin urmare, o reală concurență are loc numai între:

<i>datorează</i> – <i>datorește</i> (pers. a III-a, sg.)	} prezent
<i>datorează</i> – <i>datoresc</i> (pers. a III-a, pl.)	
} indicativ;	
<i>să datoreze</i> – <i>să datorească</i> (pers. a III-a, sg. și pl.): prezent conjunctiv.	

♦ Statistic vorbind, cei mai mulți vorbitori preferă, în perechile de mai sus, varianta din stânga (de la *a datora*). Mai nou, se înregistrează, la unii români instruiți, tendința de a utiliza ambele forme, dar cu o specializare semantică diferită: cea de conjugarea I, când este vorba de o datorie concretă, materială (*Îi datorează 50 de lei*) și cea de conjugarea a IV-a, când este vorba de un sens cauzal, agentiv, instrumental, de o datorie morală (*Acest succes se datorește în primul rând antrenorului său*).

Nu credem că aspectul semantic explică, singur, preferința pentru *a datori*, în situații cum ar fi cea de mai sus. Considerăm că intervine aici și un element de natură gramaticală: utilizarea reflexivului pasiv. Numai combinate, cele două condiții pot favoriza pe *a datori* în raport cu *a datora*. Dovada o avem chiar în enunțul citat aici. Dacă renunțăm la reflexivul pasiv, apare mai naturală apariția lui *a datora*: *El datorează acest succes în primul rând antrenorului său*.

În cazul formulărilor din titlu, am arătat că ambele sunt corecte, dar, având în vedere că sunt întrunite cele două condiții menționate anterior (în primul rând prezența reflexivului pasiv), varianta primă prezintă un plus de naturalitate.

♦ NOTA BENE!

a) Pe lângă *a datora* – 1 („a avea o datorie materială sau morală”) *DOOM-2* introduce pe *a datora* – 2 (verb reflexiv, *a se datora*, „a avea drept cauză”). Amândouă sunt dublate de o variantă în *-i* (*a datori* – *a se datori*), considerată învechită”. Așadar, rămâne aprecierea că ambele formulări din titlu sunt corecte, (cui *i se datoresc/datorează aceste rezultate*), cu precizarea că *a doua (se datorează)* este varianta modernă, recomandată.

b) Potrivit aceleiași lucrări, *a aiura* trebuie plasat în grupul verbelor de la 2 (două încadrări, dar cu diferențe semantice), deoarece există și *a aiuri* („familiar”), cu sensul „a zăpăci”.

c) *A împături* este acceptat acum ca formă unică, fără perechea de conjugarea I (*a împătura*). Utilizări ca *împătur*, *împături*, *împătură*, *să împătore* etc. sunt plasate în afara normei, corecte fiind doar variantele de tipul *-esc* (*împătoresc*, *să împătorească* etc.).

4. Lichidele se evaporă sau Lichidele se evaporează?

Verbele de conjugarea I se împart în două subclase, după o anumită particularitate flexionară care apare la indicativ prezent, conjunctiv prezent, imperativ și viitorul format cu conjunctivul: verbe cu *-ez*, ca *a studia* (*studiez*, *să studiez*, *studiază tu*, *o să studiez*) și verbe fără *-ez*, ca *a învăța* (*învăț*, *să învăț*, *învăț tu*, *o să învăț*).

Unele și-au creat paradigme paralele (cu și fără *-ez*), provocând dificultăți în alegerea variantei corecte. În aceste cazuri, este bine să avem în vedere următoarele realități lingvistice:

1. Există verbe la care cele două forme paralele au un statut diferit din punctul de vedere al limbii normate, în sensul că una este considerată literară, corectă, iar cealaltă este regională sau învechită, în orice caz neliterară.

a) Forma cu *-ez* este cea corectă:

a lucra $\left\{ \begin{array}{l} \text{„eu lucrez, tu lucrezi, el lucrează” etc.} \\ \text{„eu lucru, tu lucră, el lucră” (v. regională)} \end{array} \right.$

a îngenunchea $\left\{ \begin{array}{l} \text{„el îngenunchează”} \\ \text{„el îngenunche” (v. regională)} \end{array} \right.$

b) Forma fără *-ez* este corectă, literară:

a dispera $\left\{ \begin{array}{l} \text{„el disperă”} \\ \text{„el disperează” (v. învechită)} \end{array} \right.$

a înhăma { „el înhamă calul”
„el înhămează calul” (v. regională, învechită)

2. O altă categorie o formează verbele care s-au impus cu ambele forme în limba literară, fiecare variantă având însă un conținut specific:

a acorda { „acordă un premiu”
„acordează vioara”

a concura { „factorii care concură la această reușită”
„sportivii care concurează la probele atletice”

a contracta { „mușchii se contractă”
„relațiile comerciale se contractează anual”

a degaja { „crinul degajă un miros specific”
„poliția degajează căile de acces”

a manifesta { „manifestă multă înțelegere”
„manifestează în fața ambasadei”

a ordona { „ordonă retragerea armatei”
„ordonează lucrurile din cameră”

a reflecta { „oglindea reflectă realitatea”
„filosofii reflectează asupra realității”

a turna { „toarnă apă în cană”
„turnează un film despre tineret”

3. Româna actuală dispune și de un grup de verbe cu dublă formă, la care nu sunt prezente diferențieri semantice, stilistice sau de statut normativ. Ambele variante sunt corecte, iar vorbitorii le pot folosi la libera alegere:

a desfăta – „ne desfătă/ne desfătează cu cântecele sale”

a (se) evapora – „lichidele se evaporă/se evaporează”